

”מדרגת הלוז”

שיחת הרה”ג זלמן ברוך מלמד לפרשת ויחי

המלחמה קושי וטלטלה – להביא למדרגה חדשה • התעוררות לתפילה ומסירות נפש • התחזקות ביישיבה מעבר לרגיל בזמן מלחמה • התיקון השורשי לסכסוך – שעם ישראל יהיה דוגמה לכל העמים • דוגמה אישית לסביבה • עין טובה לעומת קנאה • התיקון מתחיל מבני התורה • לוז – חיבור ההופעה למקור • מדרגת הנצחיות • מבט האמונה של יוסף • חומש בראשית – עבודת ה’ הטבעית

המלחמה – קושי וטלטלה כדי להביא למדרגה חדשה

אנחנו נמצאים במלחמה לא פשוטה. המלחמה עושה טלטלה גדולה מאוד בכל העם. המחיר לא פשוט, יוצאים מהסדר. אבל אנחנו יודעים שהקב”ה ‘בעל מלחמות זורע צדקות ומצמיח ישועות’. וה’ איש מלחמה (שמות טו, ג). זאת אומרת, שכל מה שקורה, גם המלחמות, הכול מהקב”ה. ואנחנו גם יודעים שכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות סא:). זה לא הופך את המציאות למציאות קלה, המציאות היא קשה אפילו קשה מאד, אבל אנחנו יודעים שהכול מכוון לטובה.

תקופה כזו היא תקופת ביניים כמו עיבור שהוא קשה ומכביד וככל מה שהוא מתקדם לפעמים הקושי נעשה יותר גדול. אבל בסופו של דבר אחרי תקופת

העיבור באה הלידה והשמחה. כל מלחמה, מביאה אותנו למקום חדש. מלחמה על ארץ ישראל זה מקום חדש בקשר שלנו לארץ ישראל. מלחמה שמתקיימת בארץ ישראל, ברור שהיא מביאה אותנו לשלב חדש של גאולה.

התעוררות לתפילה ומסירות נפש

גם בשלב הנוכחי בינתיים, אנחנו כבר רואים דברים חשובים מאוד שהמלחמה פועלת עלינו. המציאות מעוררת אותנו לתפילה ולבקשות לריבונו של עולם, שהקב"ה ייתן כוח לחיילים שלנו, שישמור עלינו ועל החיילים, שישמור על כל ישראל. חז"ל אמרו, למה האימהות היו עקרות - כי הקב"ה אוהב תפילתן של צדיקים. יש כאן לימוד מאוד גדול, אפשר להסתכל על התפילה כאילו כל התפקיד שלה, היא אמצעי כדי לצאת מהצרה. והנה חז"ל באים ומלמדים אותנו, שהצרה היא בשביל התפילה, לא להיפך. הקב"ה רוצה את תפילתנו וכדי שאנחנו נתעורר להתפלל, צריך לעשות משהו שיעורר אותנו, ובאה המלחמה ומעוררת אותנו לבקש את קירבת ה', לבקש מריבונו של עולם שישמור עלינו ויקדם אותנו, ויציל אותנו מכל אויבינו. התפילה היא המטרה, היא לא אמצעי, "קְנֵה אֵל ה' תִּזְק וַיֵּאֱמַר לְבָךְ וְקִנְה אֵל ה'" (תהילים כז, יד), פירוש הדבר, אתה מקווה אל ה' אבל התקווה עדיין לא התמלאה, התפללת ולא נתקבלה התפילה, אתה לא רואה את התוצאות של התפילה, אז תחזור ותתפלל. הקב"ה רוצה שעוד תתפלל. התפילה צריכה להיות מטרה לא אמצעי, לעמוד לפני ה', ולבקש מהקב"ה, להודות לו ולשבח אותו, זו המטרה. זו התחברות אל הגדולה האלוקית. זה עניינו של עולם, שכל העולם יהיה קשור לקב"ה על ידי התפילה, ועל ידי זה כמובן נמשך שפע. התפילה היא לא אמצעי כדי שיהיה שפע בעולם. התפילה היא מטרה, וממילא יהיה שפע. היום עם ישראל מתפלל יותר טוב, וזו כבר תוצאה אחת של המלחמה.

הדבר השני שרואים שהמלחמה פועלת, זו מסירות הנפש. החיילים הולכים למלחמה עם נכונות למסירות נפש ומוסרים את נפשם. והתורה לימדה אותנו מה הגודל של מסירות נפש ממסירות הנפש של אברהם ויצחק בעקידת יצחק.

וכל הדורות נשענים על זכות עקידת יצחק. והנה החיילים הולכים בידיעה מראש שיש סכנות והם מוכנים להסתכן למען עם ישראל ולמען ריבונו של עולם. הולכים ומוכנים למסור את נפשם עוד יום ועוד יום. אי אפשר לתאר כמה זכויות הדבר הזה גורם לישראל. כל יום ויום כמה זכויות הולכות ומתרבות. ומכיוון שתהליך הגאולה הוא דבר כל כך גדול ועצום, צריך לשלם על זה מחיר גדול. חז"ל אמרו (ברכות ה.) שארץ ישראל תורת ישראל ועולם הבא נקנים בייסורים. עולם הבא זה עולם רוחני מאוד, וכדי לקנות את העולם הבא צריך להתפשט מהמציאות הגופנית, ואי אפשר לקנות אותו בלי ייסורים. תורה גם כן רוחנית מאוד, ארץ ישראל גם כן רוחנית מאוד, והן נקנות בייסורים. אם אנחנו רואים שהייסורים הם רבים, אנחנו מבינים כמה גדולה הגאולה, כמה גדול עניינה של ארץ ישראל. זו לא הפעם הראשונה שאנחנו נלחמים בעזה, כבר נלחמנו בעזה כמה וכמה פעמים, ועכשיו המלחמה יותר גדולה מכל הפעמים שהיו עד עתה.

התחזקות בישיבה מעבר לרגיל בזמן מלחמה

ואנחנו צריכים להתבונן, שאם החיילים חברינו נמצאים שם ומוסרים את נפשם ומתאמצים ומתייגעים, זה לא רק מסירות נפש, זה גם הקשיים שיש במלחמה, שום דבר לא מסודר שם, יום ולילה, המתח הרוחני הזה הוא נוראי. זה מחייב גם אותנו, להתאמץ במקום שבו אנחנו נמצאים, בעבודת ה' שלנו. מסירות נפש יכולה להיות על ידי שאדם מסתכן סיכון גשמי פיזי במלחמה. ומסירות נפש יכולה להיות גם על ידי התאמצות מאוד גדולה למסור את עצמנו וכל כוחותינו לריבונו של עולם. בכל מאודך - להתאמץ להתייגע. לא מתקבל על הדעת שחיילים הולכים ומוסרים את נפשם ומתאמצים מאוד, ואנשים שנמצאים בעורף, בני התורה, לא יתאמצו ויתייגעו הרבה יותר, מאמץ הרבה יותר גדול ממה שהיה מקודם. זה מוכרח להיות שונה לגמרי. אנחנו מוכרחים להרבות שקידה, להרבות אור תורה, ולהעמיק בתפילה, לבקש ולהתחנן לפני ריבונו של עולם, ולהתבונן יותר, להתחזק בדבקות בריבונו של עולם. אין כמו הכוח של התורה שמרבה זכויות,

וזה התפקיד שלנו. חייבים שקידה, חייבים להיות זמן יותר ממושך בישיבה, אם אנשים נמצאים שם בעזה חודש ימים, אז בחורים בישיבה צריכים להיות לפחות חודש ימים בישיבה. בזמן הקורונה לא הייתה ברירה, ובני הישיבה נשארו כאן שישה שבועות, ולא הייתה שום בעיה. צריכים לבטא את הדבר הזה, לעשות מאמצים אמיתיים, זה מה שנתבע מאיתנו. אנחנו מתפללים שלוש פעמים ביום, זה לא מספיק. צריכים לקחת את המציאות הזאת שהקב"ה מדבר אלינו, ולהבין שאנחנו נתבעים לזה. אולי הייתי מוסיף על זה, יתר על כן, אנחנו רואים את אויבנו, כמה הם מוכנים למען השקפתם המוטעית להילחם ולהילחם ולא להיכנע, אף על פי שהם יודעים שאין להם סיכוי. זה מחייב אותנו גם כן כהנה וכהנה.

אני אומר את זה לכם, כמו שאומר הרב מזרזים למזרזים, כי אתם מבינים את הדברים שאני אומר, ורוצים ומשתדלים לעשות. זה לא שאין שינוי כתוצאה מהמלחמה, והישיבה בוודאי יותר לומדת ויותר שוקדת, ויותר מתפללים, זה ברור. צריכים עוד יותר ועוד יותר להתאמץ.

התהליך שכבר קורה הוא שהעולם היהודי כולו מתעורר. זה לא רק פה בארץ ישראל במדינת ישראל, אנחנו כולנו חיים את המלחמה הזאת, כל יהודי בעולם, הרוב, לא הכול, אבל רבים מאוד מהיהודים בעולם, הלב שלהם מלא דאגה על מה שקורה בארץ ישראל. הם מתחברים יותר, ויכול להיות שזה גם גורם להתעוררות לבוא לארץ ישראל, להיות שותפים. גם התגברות האנטישמיות מעוררת לבוא לארץ ישראל. אם היהודים לא מבינים מעצמם שצריכים לבוא לארץ ישראל, הקב"ה שולח שליחים שיכריחו את היהודים בחוץ לארץ להרגיש שדי מספיק, והגיע הזמן לבוא לארץ ישראל. אני מונה כאן דברים שהם כבר קורים בפועל. עוד לא נגמרה המלחמה, אבל כבר בשלבים אלו של המלחמה, היא מעוררת הרבה גלים חשובים מאוד. ואנחנו צריכים כמובן לחזק את כל התהליכים הללו.

אנחנו יודעים מה היה לפני שמחת תורה, ואיך התהפכו התחושות וההתנהגויות בינינו לבין עצמנו, יש עוד מה לתקן בזה. אבל יש שינוי מאוד גדול. כל מה שריבונו של עולם עושה איתנו, הכול זה שיעורים אלוקיים. הקב"ה מדבר אלינו דרך המלחמה, ואלה שיעורים שמעוררים אותנו, שיעור מוסר בתפילה, שיעור למסירות נפש, שיעור לעם היהודי בגולה, שיעור לאחדות. ואנחנו צריכים לקחת את כל ההתעוררות הזאת ולהעצים אותה.

התיקון השורשי לסכסוך – שעם ישראל יהיה דוגמה לכל העמים

בכל דבר, יש את הטיפול הראשוני, ויש להתבונן בשורש הבעיה. איך גורמים שלא תהיינה מלחמות, מה השורש למלחמות הללו, מדוע כל הזמן יש התמודדות בין ישראל לעמים. כיצד יוצאים מההתמודדות הזאת והופכים את המציאות הזו למציאות שונה לגמרי, כפי שהנביאים מנבאים לנו שלעתיד לבוא, כל העולם כולו ירצה לבוא להר ה' לבית אלוקי יעקב, זה השורש של התיקון.

אנחנו נאלצים להילחם לשמור על קיומנו, אבל השורש של התיקון הוא שעם ישראל צריך להיות כזה, שכל העולם כולו יעריך אותו, יאהב אותו, ויראה שהוא באמת הולך בדרך הגדולה האמיתית וירצה להיות כמו עם ישראל, עם ה', הקורא בשם ה'. וכתוצאה מהקריאה בשם ה', וכתוצאה מקיומה של התורה, עם ישראל יהיה כל כך שלם ומתוקן, כל כך מושלם ויפה, אידיאלי וערכי, שכל העולם כולו ירצה להתקרב אליו וללמוד ממנו.

זאת הברכה שהקב"ה ברך את אברהם: "וַנִּבְרָכְךָ בְּךָ כָּל מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה" (בראשית יב, ג), מפרש רש"י - אדם אומר לבנו תהא כאברהם וכן כל 'ונברכו בך' שבמקרא, וזה מוכיח "בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לְאֹמֶר יְשׁוּעָה לְאֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכִמְנַשֶּׁה" (בראשית מח, כ). זאת אומרת, בך יברך ישראל, אומר יעקב לנכדים שלו, שכולם יגידו לילדיהם 'שימך אלוקים כאפרים וכמנשה'. מה הוא מברך את אפרים ומנשה, שכולם ישבחו אותם, מה יוצא מזה, מה אדם מרוויח מזה שמשבחים אותו? הוא ייקח את זה לעולם הבא, ויגיד שיבחו אותי? מה שמברך יעקב את אפרים ומנשה, הוא

שאפרים ומנשה יהיו כאלה טובים ומוצלחים, מושלמים ומתוקנים, שכולם יגידו הלוואי שהבן שלי יהיה כמו אפרים ומנשה. הוא מברך את אפרים ומנשה תהיו מתוקנים, זאת הברכה, כמו שהקב"ה מברך את אברהם "וַיְבָרֶכְהוּ בְּכָל מְשָׁפָחַת הָאֲדָמָה", ואחר כך חוזר ומברך עוד פעם "וְהַתְּבָרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל גּוֹי הָאָרֶץ" (בראשית כב, יח). הקב"ה מברך את האבות שיהיו כאלה מתוקנים שבסופו של דבר הם ואנחנו, יתברכו בנו כל גויי הארץ. זאת אומרת, יש לנו עבודה. אנחנו עם ישראל, צריכים לעבוד על עצמנו, שנהיה כאלה מתוקנים וטובים שכולם ירצו להיות דומים לנו. וזה מתחיל מכל אחד ואחד.

דוגמה אישית לסביבה

כל אחד צריך לחשוב בעצמו התפקיד שלי להתנהג עכשיו כאדם שעובד ה' כאדם שמאמין, כאדם ששומר תורה ומצוות. אני צריך להתנהג באופן כזה שכל אחד יגיד שההתנהגות שלי היא כזאת טובה, שכדאי להיות מחובר אל האדם הזה, כדאי ללמוד ממנו, כדאי להיות כמוהו. לא כדי שכולם ישבחו אותנו, ויגידו שאנחנו נפלאים, זו לא המטרה, אלא המטרה היא שאנחנו נהיה טובים. המטרה שעם ישראל יהיה עניו, לא כדי שיהיה לו כבוד, אלא שעם ישראל עניו, ואז כולם אוהבים אותו. כשאדם רוצה להיות שלם ומתוקן הוא צריך להיות עניו גדול מאד, וכשאדם עניו, כולם רוצים להיות בקרבתו. הוא לא מתגאה על השני, להיפך הוא נותן מקום לכל אחד ואחד סביבו, וכל אחד מרגיש סביבו טוב מאוד. הוא בעל מידות טובות, ורואה את המעלות של האחרים. יש לו עין טובה, והוא מתבונן בזולת ורואה את מעלותיו ושמח בהם.

עין טובה לעומת קנאה

המדרגה של עין טובה היא מדרגה הפוכה מקנאה. קינאה זה מחלה, אדם מקנא בשני זו מחלה נפשית. זה לא מצב בריא של אדם שהוא מקנא. זה חולי. אין שום

תועלת בזה שאדם מקנא, אם אדם רואה אצל השני מעלה והוא אומר אולי גם אני יכול להתקדם, אם הוא רוצה ללמוד ממנו, והוא גם מתקדם ומתאמץ - מה טוב. אבל אם הוא סתם מקנא בו, זו מחלה. ההיפך מזה זו עין טובה. אדם רואה אצל השני מעלה, והוא שמח שיש לשני מעלה. אמנם אין לו את המעלה הזאת עדיין, אז מה, בגלל זה הוא לא ישמח שלשני יש, הוא שמח שלשני יש המעלה הזאת, אף על פי שלו עדיין אין. זה קשה אבל אם אדם מפתח לעצמו את הבריאות הזו, הוא חי חיים מאושרים. אם אדם מפתח את ההסתכלות הזו שטוב שלשני טוב, ואדרבה שיהיה לכולם טוב, אף על פי שלו בעצמו עדיין לא כל כך טוב, אז מה, אדרבה! לפחות לאחרים יהיה טוב! אדם בעל עין טובה, הוא שמח לראות את המעלות של האחרים.

התיקון מתחיל מבני התורה

כך יש להסתכל קודם כל על עצמנו, ואחר כך על כל העולם כולו. עם ישראל רואה את המעלות שיש בעם ישראל, ורואה גם את המעלות שיש בעם השני. כל עם יש לו את המעלות המיוחדות שלו. אנחנו נהיה ענווים, ועם מידות טובות, עם עין טובה, עם מבט טוב, ולב טוב, ועם התנהגות ערכית. מלאים בתוכן, מלאים בגודל, מלאים בהופעה האלוקית, שזה הדבר הכי גדול שמופיע בתוך המציאות. נהיה אלוקיים, וזה מתחיל מכל אחד ואחד. המדרגה של עם ישראל כולו מתחילה מאיתנו, בני התורה. אנחנו צריכים להבין את השורש של הבעיה שאנחנו נמצאים בה. השורש של הבעיה היא שלא הגענו למצב הזה של 'ונברכו בך כל משפחות האדמה'. וכל אחד מאיתנו, צריך לעבוד ולהשתדל להיות כזה טוב וכזה מושלם, ובעל מידות טובות ומתוקנות, ובזה אנחנו תורמים לתיקון השורשי של הבעיה. לתיקון שורש המחלוקת שיש בינינו לבין העמים, ואנחנו מתקרבים לזה. אנחנו בתקופה שאנחנו חוזרים לארץ ישראל, ויש לנו את מעלת ארץ ישראל, והסיעתא של קדושת ארץ ישראל, שהיא מאפשרת לנו לעלות למדרגות גדולות חדשות. אנחנו צריכים להשתדל ולהתאמץ ליישם את הברכה

הזאת שהקב"ה בירך את האבות, ויעקב בירך את אפרים ומנשה: "בך יברך ישראל", להיות כאלה שכולם רוצים להיות כמותם. שכל אחד יהיה כזו דוגמה, שכולם רוצים להיות כמוהו.

לז – חיבור ההופעה למקור

בתחילת הפרשה במפגש של יעקב ויוסף, כתוב בפסוק: "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל יוֹסֵף אֶל שְׂדֵי נְרָאָה אֵלַי בָּלוּז בְּאַרְץ כְּנָעַן" (בראשית מח, ג), אומר מאור ושמש, למה הוא אומר בלוז ולא בית אל, הקב"ה בפרשת וישלח קורא למקום בית אל: "קום עֲלֵה בֵּית אֵל וְשָׁב שָׁם" (בראשית לה, א). וגם שם כתוב אחר כך: " וַיָּבֹא יַעֲקֹב לִזְנָה אֲשֶׁר בְּאַרְץ כְּנָעַן הוּא בֵּית אֵל" (שם פסוק ו). למה צריך להזכיר לזנה, הקב"ה לא אמר ליעקב קום עלה לזנה, כנראה שיש למילה הזאת משמעות מיוחדת.

אומר בעל 'מאור ושמש', הפסוק אומר: "שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהִי" (ישעיהו מ, כו), כל דבר צריכים להתבונן, מי המקור שלו, מי ברא אלה. אנחנו מסתכלים על בריאה צריכים להסתכל מי הבורא. כל דבר שאנחנו פוגשים, כל הנאה שיש בעולם צריך להתבונן מי עשה את ההנאה הזאת, מי עשה את הטוב הזה. ותמיד לזכור שהמקור הוא גדול לאין ערוך ממה שמופיע פה בעולם. מה שמופיע בעולם, אלו רק התנוצצויות ממה שמופיע במקור העליון האלוקי. העולם הזה הוא כאילו גלובוס, שבו רואים את כל הארצות וכל המקומות, יש ערים קטנות שבכלל לא רואים אותם, אין להם סימון, ועיר גדולה רואים, יש לה נקודה, ועיר יותר גדולה, יש לה נקודה עוד יותר גדולה במפה. אבל מה שרואים במפה זה לא הגודל של העיר. העיר היא עצומה, מה שרואים במפה זה מיניאטורי. כך גם מה שאנחנו רואים בעולם הזה, זה מיניאטורי, זה לא כמו במציאות המקורית. המציאות האלוקית היא גבוה מעל גבוה, "שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהִי", מי זה למעלה, מי המקור העליון שברא את אלה, שברא את כל המציאות כולה. צריך תמיד לחבר כל הופעה שאנחנו פוגשים, אל מקורה. לזכור שלכל דבר שאנחנו פוגשים, יש מקור גדול ועליון. וכשמחברים כל דבר

למקור, אז גם ההנאות הקטנות שפוגשים, כל ההתייחסות, כל הרגשות הן משתנות ומתגדלות. כי אתה מגדיל כל דבר, כשאתה מחבר אותו אל המקור שלו שהוא גדול ועצום. האדם צריך תמיד לחבר את העולם הזה לעולם הרוחני שהוא המקור שלו, אל המקור העליון.

האותיות של 'מי ברא אלה' הן אותיות של השם אלוקים, 'אלה' ואותיות 'מי' זה משלים את שם אלוקים. כשאדם רואה תמיד בכל דבר את ריבונו של עולם, רואה את הבורא בבריאה, אז מופיע כאן שם אלוקים. מי אלה, ה'אלה' שמקורם מ'מי', זה שם אלוקים. וכשיעקב רואה את בני יוסף, ובני יוסף במבט הראשון, הם הולכים אולי עם צמות כמו במצרים, ככה הם גדלו שם, הוא מסתכל עליהם, ורואה את הפנים. הוא שואל מי אלה, שלא מחברים את ההופעה למקור, ויש להם ניתוק בין המקור להופעה. אז יוסף אומר בני הם! אל תסתכל על החיצוניות כמו התלבושת של המצרים, תסתכל בפנימיות שהם "בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה" (בראשית מח, ט) אלוקים שם מחובר - מי אלה מחובר. אז יעקב רואה שבאמת נכון, הדברים הם עמוקים, והוא מברך את אפרים ומנשה.

מדרגת הלז – נצחיות

מה העניין של הלז, זו הייתה המדרגה המיוחדת של יעקב, מדרגת לז. חז"ל אומרים לנו, שרבי הוא ניצוץ של יעקב אבינו. על יעקב אבינו אמרו חכמים שיעקב אבינו לא מת (תענית ה:). ועל רבי, אנחנו פוגשים בסוף מסכת כתובות (קג.) שלאחר שנפטר מן העולם, היה בא כל ערב שבת לעשות קידוש בבית, והיה מוציא ידי חובה את בני הבית, כאילו הוא חי. רבי לא מת, אמנם הוא נסתלק מהעולם הזה, ועכשיו הוא נמצא בעולם העליון, אבל הוא עדיין חי. כי מת לא יכול לברך, כפי שאומרים בפסוק בהלל, "לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יְהוָה וְלֹא כָּל יְרֵדֵי דוֹמָה" (תהילים קטו, יז). הרב מסביר את ההבדל, מדוע בירדי דומה אנחנו אומרים 'ולא כל', ובמתים אנחנו אומרים 'לא', וההסבר כי אצל המתים זה לא כולם, יש מתים שכן יהללו כמו רבי שהוא יכול לעשות קידוש גם לאחר מותו ואפילו להוציא ידי

חובה. זאת אומרת, יש אנשים שבמותם נקראים חיים. וגם יש ההיפך, אנשים שבחייהם הם מתים. אף על פי שהם חיים, אין משמעות לחייהם, והם כאילו מתים. יש להם כוחות רוחניים בפנים והם לא מוציאים את הכוחות האלה החוצה, וכאילו הכוחות הרוחניים שלהם, הנשמה שלהם כלואה בפנים.

שמעתי פעם מר' אלי לופיאן שאפשר ללכת ברחוב באיזה עיר ולהסתכל ולראות שזה כמו בית קברות. רואים אנשים וזה קבר, משום שהנשמה שלהם קבורה בתוכם ולא יוצאת מן הכוח אל הפועל. כאילו מת הולך פה. כי בעצם היה יכול להיות כאן אדם עם עבודת ה' ועם כוחות רוחניים וכו', וכל הכוחות האלה הם כלואים וקבורים בתוך הגוף הזה. זה בית קברות חי של אנשים. ויכול להיות ההיפך שאנשים כאילו קבורים ובעצם הם אנשים חיים, כי הנשמה היא העיקר.

עצם לזו היא עצם מיוחדת בגוף, שגם אחרי שאדם נפטר, היא ממשיכה להתקיים ולא מתפוררת. כל העצמות בגוף מתפוררות ולא נשאר מהם דבר, ורק עצם הלז נשארת, וממנה יחיה האדם לעתיד לבוא. כך אומרים חז"ל. עצם לז ניזונת מסעודת מלווה מלכה, היא מיוחדת. יעקוב אבינו מזכיר את לז, כי הוא שייך למדרגה הזאת של אריכות, של השורש, והחיבור אל המקור, של חיבור ה'אלה' עם מ'י', שכל דבר מחובר למקורו. זו הלז שהיא העצם המקורית.

רבינו הקדוש, לפני מותו הוא זקף עשר אצבעותיו למעלה ואמר לא נהנית מהעולם הזה אפילו אצבע קטנה (כתובות קד). חז"ל אומרים לנו שעל שולחנו של רבי לא היה חסר שום דבר (ברכות נז:), הוא היה עשיר גדול. רבי היה עשיר, והיה מכבד עשירים, מסבירים למה הוא היה מכבד עשירים - כי הוא רצה שיכבדו אותו בגלל שהוא עשיר ולא בגלל שהוא תלמיד חכם. אז אם היה הכול על שולחנו, איך הוא זוקף את עשר אצבעותיו לפני מותו ואומר שהוא לא נהנה מהעולם הזה אפילו באצבע קטנה? הכוונה שלו, שכל מה שהוא עשה בעולם, הוא עשה לשם שמיים. וגם השולחן שלו שהיה מלא כל טוב, זה היה לשם שמיים. לא הייתה הנאה גשמית, כל העבודה שלו הייתה מכוונת לעשות רצונו של

הקב"ה, היה כולו מרכבה כביכול לריבונו של עולם. וכמו שאמרנו, היה ניצוץ של יעקב אבינו. אז אם רבי היה כזה, יעקב אבינו על אחת כמה וכמה.

יעקב אבינו לא מת – מדרגת האמת הנצחית

חז"ל אומרים במסכת תענית (ה:): אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן יעקב אבינו לא מת. שואלת הגמרא וכי בכדי ספדו ספדניא וחנוטו חנטיא, הרי חנטו אותו והספידו אותו? אמר לו מקרא אני דורש: "וְאַתָּה אֶל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב נְאֻם ה' וְאֶל תַּחַת יִשְׁדָּאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשִׁיעַךְ מִרְחוֹק וְאַתָּה זֶרַעַךְ מֵאֶרֶץ שְׁבִיִּים" מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים".

הגמרא שואלת לכאורה הרי הוא מת וספדו לו הספדנים וכו' ועונה הגמרא שיש היקש בפסוק מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. יעקב אבינו זכה שהדרך שלו נמשכת על ידי כל הבנים. לא כמו אברהם אבינו שהיה לו בן ישמעאל שלא המשיך בדרך, ולא כמו יצחק אבינו שהיה לו בן עשו שלא המשיך בדרך. אצל יעקב אבינו כל בניו ממשיכים את דרכו וכאילו הוא ממשיך. מי שיש לו בן תלמיד חכם, מי שמעמיד בן יגע בתורה, כאילו לא מת, כאילו חי. הדרך והמהות שלו נמשכת, הנשמה קיימת.

המהר"ל מסביר את הדברים באופן מיוחד. יעקב אבינו מדרגתו הייתה מדרגת האמת. ומדרגת האמת היא מוחלטת, זו מדרגת הישור. הוא מסביר רעיון עמוק, שאברהם אבינו מידתו הייתה מידת החסד, ומידת החסד היא מידה חד צדדית, לעומתה יש את מידת הגבורה שאף היא מידה חד צדדית לצד השני. יעקב, מידתו באמצע, מידת האמת. "תִּתֵּן אֶמֶת לְיַעֲקֹב" (מיכה ז, כ), האמצע אין לו סוף, הצד יש לו קצה, צד ימין צד שמאל הם קצוות, והאמצע אין לו סוף. יש כאן איזה רעיון עמוק, שיעקב אבינו מכיל את כל המידות ביחד, והוא נמצא במצב של שלמות, שזה מצב של קיימות. יעקב אבינו מגיע למדרגה כזאת שכל הדורות נמשכים על פי דרכו. עם ישראל ממשיך כל הזמן את דרך ה', ועל כן הוא לא מת.

זה מתחיל מדבקותו של יעקב, וזה מה שאומר יעקב אבינו: "ה' נראה אלי בלז בארץ כנען". אני בלז, אני שייך לקיימות לתמידיות.

הזכרנו את לז, נזכיר כמובן איפה נמצאת העיר לז.

אומר המדרש בפרשת ויצא (בראשית רבה פרשה סט, ח):

"וַיִּשְׁכֶּם יַעֲקֹב בְּבֶקֶר וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׁם מְרֻאֲשֵׁתִי וַיִּשֶׁם אֹתָהּ מַצֵּבָה וַיֵּצֵק שָׁמֶן עַל רֹאשָׁהּ" (בראשית כח, יח) אנחנו מדברים על בית אל ואולם היא לז שצובעים בה את התכלת, היא לז שעלה סנחריב ולא בבלה נבוכדנאצר ולא החריבה. היא לז שלא שלט בה מלאך המוות מעולם. כלומר יש מקום כזה של חיים, יעקב אבינו לא מת, יעקב אבינו שייך לבית אל, שייך ללז, והמקום הזה הוא מקום שחיים לעולם. לא שלט בה מלאך המוות מעולם. זקנים שבה מה הם עושים - כיוון שהם זקנים הרבה מוציאים אותם חוץ לחומה והם מתים. כלומר זה מקום של חיים, ומי שכבר שבע מהחיים ואין לו כוח יותר לחיות אי אפשר כאן בלז להיפרד מהחיים. רבי אבא בר כהנא אומר למה נקרא שמה לז - כל מי שנכנס בה הטריף מצוות ומעשים טובים כלז. זו סגולה למקום, אנחנו בסביבה הזאת, זכינו במקום הזה, שיש לו איזו סגולה של קיימות, סגולה מיוחדת במינה.

מבט האמונה של יוסף

בסוף הפרשה, אחרי שהאחים חוזרים מקבורתו של יעקב בארץ ישראל, הם מפחדים מיוסף, שמא עכשיו אחרי שמת האבא, יוסף יעניש אותם על מה שהם עשו לו.

"וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף מִצְרַיִם הוּא וְאָחִיו... וַיֵּרְאוּ אָחִי יוֹסֵף כִּי מֵת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהָשִׁב יָשִׁיב לָנוּ אֶת כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ" (בראשית נ, יד - טו) והבנים, השבטים, חוששים מזה ושולחים ליוסף "אֲבִיךָ צָהָה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא פֶשַׁע אֲחִיךָ וְחַטָּאתָם וְגו'" (שם פסוק טז - יז), הם מבקשים

מיוסף שיסלח על מה שהם עשו. ממה הם התחילו לחשוש, אומר המדרש (בראשית רבה פרשה ק, ח) וחלק מובא גם ברש"י:

"רבי לוי ורבי יצחק, רבי לוי אומר שלא זמנן לסעודה. אמר רבי תנחומא הוא לא נתכוון אלא לשם שמים, אמר לשעבר אבא מושיב לי למעלה מיהודה שהוא מלך ולמעלה מראובן שהוא בכור ועכשיו אינו בדין שאשב למעלה מהן, והם לא אמרו כן אלא "לוי יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף" - מקודם הם היו יושבים על שולחנו בסעודה, ועכשיו הוא הפסיק להזמין אותם לסעודה. אבל יוסף חשב לשם שמים, שכל זמן שאבא הושיב אותי ועשה את הסדר הזה, עכשיו שאני בעצמי אקבע שאשב לפני יהודה, זה לא הסדר. לכן הוא הפסיק להזמין אותם לסעודה.

פירוש אחר, "רבי יצחק אמר הלך והציץ באותו הבור, אמר רבי תנחומא הוא לא נתכוון אלא לשם שמיים, והם אמרו לא כן אלא לוי יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף" - כלומר יוסף הלך לבור שאליו הם זרקו אותו כדי להודות ולהגיד ברוך שעשה לי נס במקום הזה. והם הבינו שהוא הלך לבור כי רצה להזכיר להם מה הם עשו לו.

ומה אומר להם יוסף: "וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף... וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֲלֵהֶם חֲשָׁבָה לְטִבָּה". צריכים להתבונן בזה. זו נקודה מאוד חשובה. יוסף הצדיק מייחס את כל מה שקרה לו לריבונו של עולם. לא האחים עשו לו את הדבר הזה, אלא הכול מאת ה'. הם שליחים, אם זורקים אותי לבור, זה הקב"ה זורק אותי לבור. אם מוכרים אותי לעבד, זה הקב"ה. אני צריך לדעת ללמוד מה הקב"ה אומר לי לעשות. כך יוסף מסתכל על החיים. הוא יודע שהכול מאת ה', ולמה יתעסק עם השליחים, מה זה נפקא מינה אם האחים שלו עשו את המעשה, עכשיו הקב"ה שם אותו בבור, מה אני עושה עכשיו, מה קורה בבור, יוסף מתעורר לשוב בתשובה, מתחנן לפני ריבונו של עולם, מתחרט על דברים שעשה, על היחס לאחים, שכנראה לא היה נכון. אם האחים כל כך שונאים אותו, אז כנראה שהוא לא התנהג טוב, אולי הוא התגאה, אולי הוא אמר דברים ולא הבינו אותו, יש סיבה למה הוא הגיע למצב הזה, זה לא סתם. יוסף עושה חשבון נפש, מתחרט, ומבקש מריבונו של עולם סליחה. ויוסף גם מרגיש את הקב"ה, כי יוסף נמצא

בבור שנמצאים בו נחשים ועקרבים והם לא נושכים אותו. והוא אומר ריבונו של עולם נמצא פה גם כן, ומגן עלי. נזרקתי לבור, אבל הוא גם מלווה אותי, הוא לא נותן שיפגעו בי. יוסף מסתכל על כל דבר, בהתבוננות שריבונו של עולם עושה כל מה שקורה. הוא עומד לפני ה', 'שיויתי ה' לנגדי תמיד'. מוכרים אותו לעבד, הוא עושה חשבון נפש למה מוכרים אותי לעבד, אני גם כן ביחסי לשבטים דיברתי לשון הרע לאבא שלי. הוא מתחרט, הוא לא מתעסק במה שהשבטים עשו, זה הקב"ה יעשה איתם את החשבון, זה לא התפקיד שלי. התפקיד שלי לראות איך אני יותר טוב, איך אני מתקן את עצמי, ולכן הוא אף פעם לא מתייאש. הוא תמיד מלא באמונה וביטחון בריבונו של עולם שכל מקום שהקב"ה שם אותו, כאן הוא צריך להיות עכשיו. כאן הוא צריך לעבוד את ה'. ומכאן צריך להוציא את התוצאות הכי טובות שהוא יכול להוציא. וכך הוא עובר משלב לשלב, ואפילו בבית האסורים, המקום שבו אפשר להתייאש לחלוטין מכל תקווה, המקום שאין לו סיכוי לצאת ממנו, הוא לא נופל ברוחו. כל התוכניות שלו, כל החלומות והציפיות שלו שהוא בע"ה יצליח בעבודת ה' ויעשה תיקונים בעולם, לכאורה אין להם סיכוי. אבל יוסף הוא מלא ביטחון בריבונו של עולם, והוא מאמין גדול, והוא יודע שכל מה שקורה, זה הכול הקב"ה עושה לו. אז הוא אומר לעצמו, אני חלמתי חלומות, וה' שלח לי את החלומות האלה, אני בטוח שהם יתגשמו, אבל כדי שהם יתגשמו אני צריך לעבור את השלבים הללו. כנראה אני צריך לעבור גם את הניסיון בבית האסורים, זה הניסיון שהקב"ה מנסה אותי, לא להתייאש, לא ליפול ברוחי. להאמין בהקב"ה שהוא טוב וכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, וגם הייסורים שאני מתייסר עכשיו זה לטובה. זה יוסף. הכול מפרש לטובה, 'והאלוקים חשבה לטובה'.

החשש של האחים נובע מתוכם

האחים במקרה הזה לא מתנהגים כמו יוסף. הם חושדים ביוסף, למה הם חוששים - כי הם לא היו בסדר. אם הם היו מתקנים את עצמם לחלוטין, הם לא היו

חושבים כך על יוסף. מי שחושב על משהו אחר דברים לא טובים, סימן שבתוכו יש איזה היכי תימצוי כזאת, שהוא יכול לעשות דברים כאלה. אם יוסף היה זורק את השבטים לבור, הם חושבים לעצמם, מה הם היו עושים, בוודאי היו מענישים אותו. אז וודאי שגם הוא ירצה להעניש אותם. אבל לא כך צריך לחשוב. צריך להאמין שהכול מאת ה' והכול לטובה. לא המקל נותן לך את המכה, מי שמחזיק את המקל נותן לך את המכה, ריבוננו של עולם. 'לא הערוד ממית הקב"ה ממית' זה ההבדל בהסתכלות. צריך להסתכל באמונה, כל דבר הקב"ה עושה.

יוסף מסתכל אחרת לגמרי. האחים באים עכשיו, הוא שמח בזה שהם באים, זה עושה לו אפילו טוב. ואם האחים היו חושבים, אז היו מבינים שבעצם יוסף צריך לשמוח בבואם של האחים, שיש לו עכשיו משפחה, והוא חזר עכשיו לבית אביו לחיק המשפחה, והכול לטובה. הם חושבים שיוסף רוצה להתנקם בהם וכד', אדרבה הוא שמח איתם. אם הם היו שמחים אתו, הם היו מבינים שהוא שמח איתם. הכול תלוי באדם בעצמו, אם אדם לא בסדר אז הוא חושב שאחרים הם גם לא בסדר, מתנהגים כלפיו לא טוב. אם אדם בעצמו, בלב שלו כולו טוב, הוא מסתכל טוב על אחרים. זה לימוד מאוד גדול. יוסף מלמד אותנו ממש איך עובדים את ה' באופן הכי נכון והכי טוב.

חומש בראשית – עבודת ה' הטבעית

סיימנו ספר בראשית, ספר עבודת ה' על פי הטבע. "אֵל שְׂדֵי נִרְאָה אֵלֵי בְּלוֹז בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּבְרַךְ אֹתִי" (בראשית מח, ג). חז"ל אומרים שהשם הזה 'אל שדי', זו הופעה שהקב"ה הופיע אל האבות כמו שאומרת התורה בשמות בפרשת וארא, "וַיֹּאמֶר אֵל אַבְרָהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׂדֵי וְשְׁמִי ה' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם". מה זה השם הזה - האבות עבדו את הקב"ה מתוך ראיית ריבוננו של עולם במציאות, הם מסתכלים על השמיים ועל הארץ ורואים את מעשה ה'. כל מה שקורה, הם יודעים שזה מעשה ה'. כל הטבע, משהו מפעיל אותו. זה לא טבע עיוור, משהו מפעיל את הטבע הזה, מי יוצר את כוחות החיים האלה אצל אנשים, כוחות

הצמיחה אצל הצומח, כוחות הקיום אצל הדומם. מי עושה כל זה, מי ברא אלה, ריבונו של עולם. והם חיים חיי אמונה טבעיים. אין ניסים, הם לא רואים פתאום משהו מעל הטבע, הם לא צריכים את זה, הם רואים את הטבע, ורואים את ריבונו של עולם בטבע. דברים לא נעשים מעצמם, מוכרח להיות ריבונו של עולם, יש בורא עולם שמניע ומפעיל את כל המערכת הזאת, את כל העולם כולו. וכל מה שקורה לכל אחד ואחד הכול מושגח על ידי ריבונו של עולם. האבות היו מרכבה לשכינה, מרכבה זאת אומרת בטלים כלפי אור ה' באופן מוחלט. לא צריכים ראיות והוכחות חיצוניות. זו גם המגמה לעתיד לבוא. המגמה היא לחבר אבות ובנים, הבנים מקבלים את התורה מלמעלה לא מתוכם. האבות למדו את התורה מתוכם, הם בעצמם הבינו מה צריך לעשות, מה נכון לעשות. הלב שלהם כל כך טוהר וכל כך זוכך עד כדי כך שהם עצמם מתוכם עבדו את ה' ללא ציווי, והבנים מקבלים ציווי, תורה מצוות במעמד הר סיני.

ולעתיד לבוא, עניינו לחבר את שני הדברים שעבודת ה' תהיה נובעת מרצוננו הטבעי, ומתוך קבלת עול מלכות שמיים. הקב"ה מצווה אותנו, ומה שהוא מצווה זה מה שאנחנו רוצים. הוא מצווה אותנו ואומר לנו לעשות את הדבר הזה, וזה מה שרצינו. מה שרצינו, זה מה שהוא מצווה אותנו. האבות עבדו בלי הציווי הזה, אמנם גדול המצווה ועושה ממי שלא מצווה ועושה מבחינה מסוימת, אבל גדול מי שעושה מה שהוא מצווה מתוך שהוא רוצה לעשות - זה שיא הגדלות. זה עניינה של הגאולה העתידה שאנחנו מתקרבים אליה שנזכה בע"ה.